

Міськов Геннадій Васильович,
науковий співробітник
відділу української жестової мови,
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ЖЕСТОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРАКТИКИ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ

Актуальність дослідження підтверджується тим, що європейська мовна політика розглядає багатомовність та полікультурність як фундаментальну цінність демократичного суспільства. Аналітичний огляд С.Кульбіді "Європейське планування мовної політики: від прав до можливостей користувачів жестових мов" (2024) підкреслює, що європейський вектор спрямований на забезпечення рівності, доступності та інформованості для всіх мовних спільнот, включаючи користувачів жестових мов [1].

Євроінтеграційний курс України вимагає послідовної гармонізації національного законодавства з нормами та стандартами Європейського Союзу. У контексті нашого дослідження це означає впровадження європейських принципів щодо прав людини, інклюзії та мовної політики. Європейський підхід акцентує на необхідності визнання та підтримки жестових мов як частини мовного розмаїття ЄС, а також на переході від медичної моделі сприйняття глухоти до соціокультурної, де Глухі люди є носіями унікальної культури та рідної жестової мови. Таким чином, євроінтеграція стає каталізатором для реформування української політики та практики щодо жестомовних громадян.

Методологічна база та аналітичні інструменти, що застосовуються для аналізу європейського досвіду, вивчення реальних потреб української жестомовної спільноти та для оцінки поточної ситуації та потенційних перспектив розвитку української системи формування жестомовної політики із забезпеченням природних безбар'єрних прав людей у постмодерному суспільстві [2-4]. Дослідження базувалося на комплексному підході, що поєднує теоретичний аналіз, порівняльно-історичний та системний підхід.

Аналіз європейського досвіду ґрунтується на порівняльно- історичному підході, який дозволяє вивчити, як країни ЄС з успішною жестомовною політикою (наприклад, Фінляндія, Німеччина, Велика Британія) використовують інформаційно-аналітичний супровід. Особлива увага приділялася таким аспектам:

- джерела даних (наприклад, демографічна статистика, результати освітніх тестів, дані про особливості навчання, розробка стандартів жестової мови) збиралися для оцінки потреб користувачів національних жестових мов;

- методи аналізу у застосуванні для перетворення цих даних на рекомендації для політиків (аналіз політики, соціолінгвістичні дослідження, моніторинг імплементації законодавства та ін.);

- інституційні структури (урядові агенції, громадські організації й об'єднання глухих, наукові інститути), що відповідають за збір та аналіз інформації.

Виявлення реальних потреб українських жестомовних користувачів відбувається на основі моніторингу [5] за допомогою комбінації кількісного та якісного аналізу. Зокрема, якісний аналіз включає проведення глибинних інтерв'ю з представниками спільноти (включно з викладачами, перекладачами, активістами та самими носіями жестової мови) для збору їхнього досвіду, думок та індивідуальних потреб, водночас, кількісний аналіз базується на аналізі статистичних даних (якщо вони доступні) щодо освіти, працевлаштування, соціального захисту та доступу до послуг користувачів української жестової мови.

Інтеграційні кроки України в ЄС вимагають гармонізації нашої політики з цими засадничими принципами, коли в сучасних умовах формування української жестомовної політики, як складової державної політики, має відійти від застарілих практик, заснованих на медичній дефіцитній моделі феномену глухоти, і відповідати сучасній соціокультурній ресурсній моделі фонду знань.

Згідно з анотацією до аналітичних матеріалів для МОН України (2025), існує потреба в практичних рекомендаціях для формування інклюзивної

жестомовної політики та практики [3]. Ці матеріали свідчать, що для розробки ефективних стратегій, як короткострокових, так і довгострокових, необхідний системно-структурний, аналітичний підхід. Це включає врахування унікальних потреб глухих здобувачів, доступ до української жестової мови як інформаційного ресурсу, предмету вивчення, засобу навчання і комунікації, а також координацію на всіх рівнях — від національного до місцевого. Таким чином, інформаційно-аналітичний супровід є критично важливим інструментом для забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг означеної категорії здобувачів на всіх рівнях освіти та успішної євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Кульбіда, С.В. (2024) Європейське планування мовної політики: від прав до можливостей користувачів жестових мов Особлива дитина: навчання і виховання, 3 (115). стор. 36-49. ISSN 2312-2781 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742784/>
2. Kulenko, V., Morska, N., Fesenko, G., Poperechna, G., Polishchuk, R., & Kulbida, S. (2022). The Natural Human Rights within the Postmodern Society: a Philosophical SocioCultural Analysis. *Postmodern Openings. Vol. 13, is. 1. P. 186-197*. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.1/391>.
3. Кульбіда С.В., Рибак О.А., Міськов Г.В. (2025). Аналітичні матеріали для МОН України: *препринт*. Відділ української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746119>
4. Литовченко, С., Кульбіда, С., Жук, В., Таранченко, О., Вовченко, О., Литвинова, В., Рибак, О., & Міськов, Г. (2024). Забезпечення безбар'єрності в освітньому процесі для дітей з порушеннями слуху. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 116(4), 29-44. <https://doi.org/10.33189/ectu.v116i4.194>
5. Всеукраїнський моніторинг потреб жестомовної практики у реалізації операційного плану Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (Розпорядження КМ України від 7 червня 2024

р. № 527-р.). Відділ української жестової мови ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. https://ispukr.org.ua/?page_id=621

Мостовий Любомир Петрович,
аспірант кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології
імені М.Д. Ярмаченка факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТА ДИДАКТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУРДОПЕДАГОГА

Система сучасної спеціальної освіти та інклюзивного навчання дедалі більше орієнтується на комплексну підтримку осіб з порушеннями слуху. Це вимагає від сурдопедагога високого рівня професійної готовності, що поєднує комунікативні та дидактичні компетентності. Сучасні наукові підходи розглядають професійну підготовку педагога для роботи з дітьми з порушеннями слуху як процес, що включає інтеграцію педагогічних, психологічних, лінгвістичних, нейрофізіологічних та соціальних знань. Водночас результативність цього процесу залежить від багатьох чинників, які визначають не тільки якість навчання, а й здатність фахівця створювати стійкий простір розвитку мовлення, мислення та соціальних навичок [1, с. 124].

Метою дослідження є визначити та науково обґрунтувати педагогічні чинники, що впливають на формування комунікативних і дидактичних компетентностей сурдопедагога, розкрити їх зміст, взаємозв'язок та умови ефективної реалізації у процесі професійної підготовки й подальшого безперервного розвитку фахівця.

Комунікативна компетентність сурдопедагога відображає вміння налагоджувати ефективну взаємодію з дітьми, батьками, колегами, медичними та соціальними працівниками. Її сутність полягає в глибокому розумінні закономірностей мовленнєвого розвитку за умов часткової або повної втрати слуху, в опануванні вербальних і невербальних засобів спілкування, у володінні жестовою мовою та різними моделями двомовної комунікації. Дидактична